

**YUNANİSTAN BAŞBAKANI PANAGİS TSALDARİS'İN
TÜRKİYE'Yİ ZİYARETİ (10-17 EYLÜL 1933)**

Zafer ÇAKMAK*

ÖZET

Yunanistan ile Türkiye arasında, Bulgaristan'ın Balkanlar'da takip ettiği revizyonist politikanın da etkisiyle, Ankara'da bir dostluk antlaşmasının imzalanması kararlaştırılmıştır. Yunanistan Başbakanı Panagis Tsaldaris, hem bu antlaşmayı imzalamak hem de iki ülke arasındaki ilişkileri geliştirmek amacıyla, 10-17 Eylül 1933'te Türkiye'ye resmi bir ziyarette bulunmuştur. Yunanistan Başbakanı, 10 Eylül 1933'te, Yunanistan donanmasına ait Helli Kruvazörü ile İstanbul'a gelmiştir. İstanbul'da kendisine tahsis edilen özel bir tren ile 11 Eylül'de Ankara'ya geçen Panagis Tsaldaris, burada Başbakan İsmet (İnönü)Paşa tarafından resmi tören ile karşılanmıştır. Panagis Tsaldaris, Ankara ziyaretinin ilk gününde Cumhurbaşkanı Gazi Mustafa Kemal (Atatürk) tarafından kabul edilmiştir. 14 Eylül'de ise Türkiye ile Yunanistan arasında dostluk ve işbirliğini öngören Samimî Anlaşma Misakı'nın imza törenine katılmıştır. Bu antlaşmanın imzalanmasından sonra, çeşitli kurum ve kuruluşları da gezen Panagis Tsaldaris, 15 Eylül'de Ankara'dan ayrılarak İstanbul'a geçmiştir. Burada da bazı gezi ve incelemelerde bulunan Yunanistan Başbakanı, 17 Eylül'de Türkiye'den ayrılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Türkiye, Yunanistan, ziyaret, Panagis Tsaldaris

**THE VISIT OF PANAGIS TSALDARIS, THE PRIME MINISTER OF GREECE,
TO TURKEY (10-17 SEPTEMBER 1933)**

ABSTRACT

With the effect of revisionist policies of Bulgaria in Balkans, a peace treaty was decided to be signed between Greece and Turkey. Panagis Tsaldaris, the Prime Minister of Greece, made an official visit to Turkey in 10-17 September 1933, both to sign this treaty and improve the relations between the two countries. The Prime Minister of Greece came to Istanbul in September 10th 1933, with Helli Cruiser of Greece Navy. Travelling from Istanbul to Ankara in September 11th by a special train prepared just for himself, he was greeted by Prime Minister Ismet (Inonu) Pasha with official ceremony. Panagis Tsaldaris was accepted by President Gazi Mustafa Kemal (Ataturk) in the first day of his visit in Ankara. He attended the ceremony of signing the treaty between Turkey and Greece that envisages friendship and cooperation in 14th of September. After the signing of this treaty, Panagis Tsaldaris visited some institutes and then left Ankara for Istanbul in 15th of September. After completing some visits and observations, Greece's Prime Minister left Turkey in 17th of September.

Key Words: Turkey, Greece, visit, Panagis Tsaldaris

Giriş

Yunanistan'da, 5 Mart 1933 tarihinde yapılan erken seçimleri Panagis Tsaldaris'in başkanlığını yaptığı Halkçı Parti kazanmış, Elefterios Venizelos'un

* Yrd. Doç. Dr., Fırat Üniversitesi Eğitim Fakültesi İlköğretim Bölümü, ELAZIĞ zcakmak@firat.edu.tr.

Liberal Parti'si ise kaybetmiştir.¹ Liberal Parti'nin seçimleri kaybetmesi, ordu içindeki Elefterios Venizelos yanlısı bazı subayları harekete geçirmiştir. Bu subaylardan General Nikolaos Plastiras, 6 Mart 1933'te Halkçı Parti hükümetine karşı askeri bir darbe girişiminde bulunmuştur;² fakat bu girişimi başarısızlıkla sonuçlanmıştır.³

Yunanistan'da yaşanan bu başarısız darbe girişiminin ardından, 10 Mart 1933'te Panagis Tsaldaris başkanlığında bir hükümet kurulmuştur. Ancak Yunanistan'da yaşanan bu iktidar değişikliği Türk-Yunan ilişkilerini olumsuz yönde etkilememiştir.⁴ Aksine Başbakan Panagis Tsaldaris de, selefi Elefterios Venizelos gibi, Türk-Yunan ilişkilerinin geliştirilmesine büyük önem vermiştir.⁵

Panagis Tsaldaris'in iktidarı döneminde, Bulgaristan'ın Balkanlar'da takip ettiği revizyonist politikanın da etkisiyle,⁶ Türkiye ile Yunanistan arasında bir dostluk antlaşmasının imzalanması kararlaştırılmıştır.⁷ Yunanistan Başbakanı Panagis Tsaldaris, hem bu antlaşmayı imzalamak hem de iki ülke arasındaki ilişkileri geliştirmek amacıyla, Türkiye'ye resmi bir ziyaret gerçekleştirmiştir.⁸

Panagis Tsaldaris'in Türkiye'yi Ziyareti

Yunanistan Başbakanı Panagis Tsaldaris ve beraberindeki heyet, 9 Eylül 1933'te Yunan donanmasına ait Helli Kruvazörü ile Atina'dan İstanbul'a hareket etmiştir.⁹ Başbakan, İstanbul'a hareket etmeden önce, Atina'da gazetecilere verdiği

¹ Şükrü S. Gürel, *Tarihsel Boyut İçinde Türk Yunan İlişkileri (1821–1923)*, Ümit Yayıncılık, Ankara 1993, s. 45–46; M. Murat Hatipoğlu, *Yakın Tarihte Türkiye ve Yunanistan 1923–1954*, Ankara 1997, s. 166.

² Richard Clogg, *Modern Yunanistan Tarihi*, (çev.: Dilek Şendil), İletişim Yayınları, İstanbul, 1997; Nikos Svoronos, *Çağdaş Hellen Tarihine Bakış*, (çev.: Panayot Abacı), Belge Yayınları, İstanbul 1988, s. 98.

³ R. Clogg, *Modern Yunanistan Tarihi*, s. 138

⁴ Tevfik Rüştü Aras, *Atatürk'ün Dış Politikası*, Kaynak Yayınları, İstanbul 2003, s. 143–144.

⁵ İsmet İnönü'nün 1930'lu yıllarda Yunan devlet adamlarının Türkiye'ye yaklaşımları ile ilgili değerlendirmesi şöyledir: "...Yunan devlet ricali arasında münasebetler çok gergindi. Birbirlerine kıyasıyla düşmandılar. Türkiye ile dostluk anlayışının şampiyonluğunu Venizelos yaptı. Ondan sonra gelenler, iç politikada Venizelos'a son derece düşmanca davranmalarına rağmen, Türkiye ile dostluk politikasını devam ettirdiler..." Bkz., İsmet İnönü, *Hatıralar*, (yayıma hazırlayan: Sabahattin Selek), Bilgi Yayınevi, 2.bs., Ankara 2006, s. 394; Panagis Tsaldaris hükümetinde Türk- Yunan dostluğuna taraftar olan ve bu amaç doğrultusunda gayret sarf eden bazı bakanlar bulunmaktaydı. Özellikle, Maliye Bakanı Spiro Loverdo, Dışişleri Bakanı D. Maximos, İçişleri Bakanı J. Rallis ve İktisat Bakanı G. Pasmazoglou bu bakanlar arasında yer almaktaydı. Bkz., *Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi (BCA)*, Fon Kodu: 30. 10, Yer No: 255. 716. 9.

⁶ Georges Castellan, *Balkanların Tarihi*, (çev.: Ayşegül Yaraman-Başbuğu), Milliyet Yayınları, İstanbul 1993, s. 452–455.

⁷ Melek Fırat, "Yunanistan'la İlişkiler", *Türk Dış Politikası*, (ed.: Baskın Oran), c. I, İletişim Yayınları, 9. bs., İstanbul 2004, s. 349–350.

⁸ Başbakan Panagis Tsaldaris Yunanlı gazetecilerin Ankara ziyaretinin içeriği ile ilgili sorularına şu cevabı vermiştir: "...Seyahatim siyasi mahiyeti haizdir. Ankara'da birçok mesaili siyasiye müzakere edilecektir..." Bkz., *BCA*, Fon Kodu: 30. 10, Yer No: 109. 728. 8.

⁹ Yunanistan Başbakanı Panagis Tsaldaris'in beraberindeki heyette, bakan olarak İktisat Bakanı G. Pasmazoglou yer almıştır. Dışişleri Bakanı D. Maximos, bu sırada rahatsızlığı sebebiyle İtalya'da bulunmaktaydı. D. Maximos, Yunan heyetine İstanbul'da katılmıştır. (Bkz., *Cumhuriyet*, 11 Eylül 1933, s. 1; *Hakimiyeti Milliye*, 11 Eylül 1933, s. 1; *Milliyet*, 10 Eylül 1933, s. 1.) Yunanistan'da yayımlanan gazeteler, hangi düşünceye mensup olurlarsa olsunlar, Panagis Tsaldaris'in Ankara seyahatini büyük bir memnuniyet içinde karşılamışlardır. Yarı resmi Messenger d'Athenes Gazetesi başyazısında: "...Türkiye ile Yunanistan, Balkanlarda ve Akdeniz'in şark havzasında iki mühim sulh unsuru olmuşlardır. Bu hakikat bugün bütün dünyaca tanınmıştır. Uzun bir maziden miras kalan kinleri unutmaya muvaffak olan dost ve komşu iki milletin bugün daha sıkı bir surette yaklaşmak istemeleri pek tabii görünecektir. Bu samimi dostluk münasebetlerinin daha sıkı

demeçte: "Ankara'ya sevinç içinde gidiyorum; çünkü dost bir memlekete gidiyorum. Uzun ve şiddetli mücadelelerden sonra, iki memleketi sıkı ve sağlam teşriki mesai bağları birleştirmektedir. İki millet arasında dostluk, müteakabil hisler üzerine dayanır. Zira sıkı bir surette teşriki mesai emeleri lüzumu kendileri için bir iman haline gelmiştir. Ankara'da Türk devlet adamları ile imzalayacağımız misak, aramızda mevcut dostluğu yeni bir delili olacaktır."¹⁰ şeklinde ifadeler kullanarak Türk-Yunan dostluğuna verdiği önemi vurgulamak istemiştir.

Yunan heyetini taşıyan Helli Kruvazörü, 10 Eylül'de Türk karasularına girmiş ve yirmi uçaktan oluşan bir Türk hava filosu tarafından karşılanmıştır. Bu hava filosu, İstanbul'a gelene kadar Kruvazör'e eşlik etmiştir. Kruvazör, İstanbul'a geldikten sonra, Haydarpaşa Dalgakıranı önüne demir atmıştır. Panagis Tsaldaris, Haydarpaşa Rıhtımı'nda Türk-Yunan bayrakları taşıyan coşkun bir kalabalığın tezahüratları arasında karaya çıkmış ve burada Türk yetkililer tarafından resmi törenle karşılanmıştır.¹¹

Panagis Tsaldaris, İstanbul'da gazetecilere yaptığı açıklamada "Ankara'da imzalayacakları itilâfnamenin yeni ve başlı başına bir itilâf olmadığını", yapacakları görüşmelerin ise "mevcut itilâfi tevsik mahiyetinde olacağını" belirtmiştir.¹²

Panagis Tsaldaris ve beraberindeki heyet, İstanbul'dan kendilerine tahsis edilen özel bir tren ile 11 Eylül'de İstanbul'dan Ankara'ya geçmiş;¹³ Türk ve Yunan bayrakları ile donatılmış Ankara Tren İstasyonu'nda, Başbakan İsmet (İnönü)Paşa tarafından resmi tören ile karşılanmıştır. Bu tören sırasında Panagis Tsaldaris'e, Ankara Tren İstasyonu'nu dolduran kalabalık bir halk topluluğu tarafından sürekli olarak sevgi gösterisinde bulunulmuştur.¹⁴ Ankara halkının İstasyonda başlayan bu sevgi gösterisi, heyetin konaklaması için tahsis edilen Ankara Palas'a giden yol güzergâhı boyunca devam etmiştir.¹⁵

Başbakan Panagis Tsaldaris, Dışişleri Bakanı D. Maximos ve İktisat Bakanı G. Pesmazoglou'ndan oluşan Yunan heyeti, saat 17.30'da Cumhurbaşkanı Gazi Mustafa Kemal (Atatürk) tarafından Çankaya Köşkünde kabul edilmiştir. Bu

olmasının bundan üç sene evvelki gibi, hiç kimse aleyhine matuf olmadığını bir kere daha tekrara ihtiyaç yoktur." şeklinde bir ifade kullanmıştır. Yunanistan'ın önde gelen gazetelerinden biri olan Proia ise Panagis Tsaldaris'in Türkiye seyahati ile ilgili şu yorumu yapmıştır: "Türkiye ile bütün itilâflarımızı hallettik. O kadar ki, takip edilen dostluk siyaseti iki hükümetin ve siyaset adamlarının değil; fakat iki milletin siyasetidir." Bkz., *Milliyet*, 11 Eylül 1933, s. 5.

¹⁰ *Milliyet*, 11 Eylül 1933, s. 5; *Hakimiyeti Milliye*, 11 Eylül 1933, s. 1.

¹¹ *BCA*, Fon Kodu: 30. 10, Yer No: 255. 717. 3; *Milliyet*, 11 Eylül 1933, s. 5; *Hakimiyeti Milliye*, 11 Eylül 1933, s. 1, 2; *Cumhuriyet*, 11 Eylül 1933, s. 1, 5.

¹² *Milliyet*, 11 Eylül 1933, s. 5.

¹³ *BCA*, Fon Kodu: 30. 10, Yer No: 255. 717. 3; *Cumhuriyet*, 11 Eylül 1933, s. 1; Türk-Yunan dostluğu, Yunan halkı üzerinde olumlu bir etki yaratmıştır. Bu yüzden, Türk-Yunan dostluğu, Yunanistan'da siyasi partilerin iç siyasette kullandığı bir propaganda malzemesi haline gelmiştir. Bu duruma örnek olarak Panagis Tsaldaris'in, İstanbul'dan Ankara'ya gelirken trende, gazetecilere verdiği demeci gösterebiliriz. Panagis Tsaldaris'in gazetecilere verdiği bu demeç şöyledir: "...Türk-Yunan itilâfi münhasıran Venizelos'un eseri değildir. Bu itilâf, müteveffa Mavrokardato'nun İstanbul sefîrlîği zamanında başlamıştır. Fırkamız daima Türk-Yunan itilâfına taraftar olmuş ve bu sebeple büyük harpte bitarafî seçmiştir." Bkz., *Milliyet*, 12 Eylül 1933, s. 5.

¹⁴ *Milliyet*, 12 Eylül 1933, s. 5.

¹⁵ *Hakimiyeti Milliye*, 12 Eylül 1933, s. 1.

kabulde, Gazi Mustafa Kemal, Yunan heyeti ile yaklaşık iki buçuk saat süren bir görüşme yapmıştır.¹⁶

Gazi Mustafa Kemal, Yunan heyetiyle gerçekleştirdiği bu görüşmenin ardından, Çankaya Köşkünde bir kokteyl vermiştir. Bu kokteyl sırasında Yunanlı gazeteciler* ile bir araya gelen Gazi Mustafa Kemal: “Karşımızda dost milletin sıcak havasını teneffüs ediyorum. Avdetinizde bizim Yunan milleti hakkındaki dostluk hislerimizi layıkıyla ifade edeceğinizden eminim.” demiştir. Gazi Mustafa Kemal, Yunanlı gazetecilerin görüşme ile ilgili sorularına ise: “Elen devlet ricaliyle samimî mülakatlarda bulundum. Çok memnun ve mütehassis oldum. Mülakatımızın iki millet için çok hayırlı neticeler vereceğine şüphe yoktur.”¹⁷ şeklinde cevap vermiştir. Aynı günün akşamı, Başbakan İsmet Paşa, Ankara Palas’ta Başbakan Panagis Tsaldaris onuruna bir akşam yemeği vermiştir. Yemekten sonra İsmet Paşa, Türkiye ve Yunanistan arasındaki dostluğun önemini vurgulayan bir konuşma yapmıştır. İsmet Paşa bu konuşmasında şu ifadeleri kullanmıştır:

“...Yunanistan ve Türkiye zimamdarlarının birbirlerini karşılıklı ziyaret etmelerinin mesut ve sitemiş değer bir anane halini almış olduğunu ve bu ananeye istikbalde de hürmet ve devam etmekte pek büyük bir menfaat bulunduğunu tebarüz ettirmek benim için büyük bir zevktir. Filvaki Ankara, necip Yunan milletin hükümet reisini mümtaz arkadaşlarıyla beraber ikinci defa olarak kabul ve istikbal etmekle sevinç duymaktadır.

...Türkiye ile Yunanistan arasındaki dostane anlaşma, devamlı bir realitedir. Bu realite, gerek sizin için ve gerek bizim için katiyen değişmez millî bir siyaset teşkil etmektedir. Bu vekayîin her gün biraz daha teyidinden hâli kalmamakta olduğu bir hakikattir.

Türk-Yunan anlaşması, memleketimin, harici siyasetinde dayanmakta olduğu en esaslı temellerden birini teşkil etmektedir.

Yunanistan ile Türkiye’nin hali hazırda takip etmekte oldukları ve ona her gün daha ziyade kuvvet ve vüsat vermeğe azmetmiş buldukları bu âhenk ve teşriki mesai siyaseti için hareket noktası teşkil etmiş olan dostluk, hakem ve uzlaşma misakını imza etmeleri tarihinden bugüne kadar ancak üç yıl geçmiştir. Bununla beraber bu kısa zaman zarfında iki taraf diplomatlarının birbirlerine daima karşılıklı yardımda bulunmakla fevkalâde bir haz duydukları ahval pek çok olmuştur. Söylemeğe hacet var mıdır ki, bu müşterek hareketin hedefi, muhafazası hepimizin ilk vazifesi olmak lâzım gelen sulhun tarsinidir. Bu müşterek hareket, Milletler Cemiyeti içinde kendisine yeni bir faaliyet sahası bulmaktadır. Mamefih Türk-Yunan teşriki mesaisinin yalnız umumî siyaset sahasında tatbik edilmekte olduğunu zannetmek hatâdır. Bu teşriki mesai, bilhassa iki kardeş cumhuriyetin Balkanlarda ve aynı büyük menfaatlara sahip buldukları Şarkî Akdeniz havzasında beraberce sarf etmekte oldukları sulhperverane gayretlerle kendini hissettirmektedir. Esasen bu teşriki mesai, katiyen dar bir hodbinlikten mülhem olmayıp bilakis esasını teşkil eden

¹⁶ Enis Tulça, *Atatürk, Venizelos ve Bir Diplomat Enis Bey*, Simurg Yayınları, İstanbul 2003, s. 49; *Hakimiyeti Milliye*, 12 Eylül 1933, s. 3; Vural Sözer, *Atatürklü Günler*, Barajans Yayınları, İstanbul 1998, s. 277.

* Yunanistan Başbakanı ile birlikte Türkiye’ye dokuz Yunanlı gazeteci de gelmiştir. Bkz., *Hakimiyeti Milliye*, 12 Eylül 1933, s. 3.

¹⁷ *Cumhuriyet*, 10 Eylül 1933, s. 5; Cumhurbaşkanı Gazi Mustafa Kemal, 11 Eylül akşamı tren ile İstanbul’a hareket etmiştir. Bkz., Utkan Kocatürk, *Atatürk ve Türk Devrimi Kronolojisi 1918-1938*, Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Yayınları, Ankara 1973, s. 352.

müşterek menfaatler, hakikat halde Avrupa'nın en acı bir surette ıstırap çekmiş olan bu kısmında oturan bütün milletlerin menfaatlerinin aynıdır.

...Tarihe vâkıf olan ve ondan faydalı dersler çıkarmasını bilenler için Yunanlılarla Türklerin daima tükenmek bilmez bir hayatıyet ile ve aynı zamanda münakaşa kabul etmez bir dinamizm ile temayüz etmiş iki millet olduğu bedihî bir vakıadır. Eğer bu iki millet elele vermesini ve komşuları ile birlikte beraberce hâlihazırın müşküllerine karşı koymasını bilirlerse, daha ne mucizeler yaratmak kabiliyetini göstermezler?..."¹⁸

Yunanistan Başbakanı Panagis Tsaldaris de İsmet Paşa'nın bu konuşmasına cevaben aşağıdaki konuşmayı yapmıştır:

"...Milletimizin sağlam ve sıkı teşriki mesaisi bu seyahatten daha kuvvetlenmiş olarak çıkacaktır. Çünkü yapmış olduğumuz işteki sağlamlığın en esaslı teminatı hukuki formüllerden ziyade mesul hükümetlerimizin mütehassis oldukları işte bu zihniyette mündemiçtir. İki memleket arasında tesis ettiğimiz bağların Yunanistan'daki bütün siyasi mahafilin ve bütün milletin en derin emellerine tekabül ettiğini bir kere daha zatî âlilerine beyan edebilmekle bahtiyarım.

Bundan üç sene evvel sizin gayretiniz ve hükümetteki seleflerinizin gayretleri sayesinde anlaşmamıza mani olan müşkülâtı bertaraf etmek suretiyle, öyle bir dostluğun temellerini kurduk ki, hâdiselerin imtihanları o zamandan beri bu dostluğu mütemadiyen kuvvetlendirmiş ve sıkılaştırmıştır. Bu hâtırası silinmez eser, sebâtkar ve isabetli fikir gayretlerine olduğu kadar tabiatı eşyanın zaruretlerine ve hattâ diyebilirim ki hâdiselerin mantıkına tekabül ettiği içindir ki bu kadar süratle tahakkuk ettirilebilmiştir.

...Bizler, yalnız memleketlerimiz arasındaki münasebetleri katî surette halletmekle kalmadık. Belki Avrupa'nın uzun zamanlardan beri o kadar ıstıraplar çekmiş olan bu kısmında öyle bir karşılıklı anlaşma havası vücuda getirdik ki, zâtî devletlerinin de ihtar buyurdıkları veçhile, bu hava Balkan yarımadasının bütün memleketleri arasındaki münasebetler üzerinde en faydalı bir tesir hâsil etmekten asla hali kalmayacaktır.

Şimdiye kadar elde etmiş olduğumuz mesut neticeler, ümitlerimizi kırmak şöyle dursun, herkese karşı açık bulunan bu dostluk yolunda ilerlemeğe bizi teşvik ve teşci ediyor. Zira bizim anladığımız manada dostluk, hürmet etmeliğimiz kâfi gelen bir ülküden ibaret değildir. Biz bizi birbirimize bağlayan dostluğun, milletlerimiz için faydalı olmaktan başka bir neticesi olmayacak daha tam bir müzaherete doğru kuvvetli bir münebbih olduğu fikrindeyiz. İmza edeceğimiz yeni itilâfname ile bu arzunun yeni bir delilini göstereceğiz..."¹⁹

Yunanistan Başbakanı, bu konuşmadan sonra bir gazetecinin "Türk-Yunan dostluğunun hudut ve çerçevesi ne olabilir?" şeklindeki sorusuna ise şu şekilde cevap vermiştir: "Bu dostluk hiçbir sunî cephe arz etmez, varılan netice her iki milletin canlı isteklerinin tezahürüdür. Dostluk daha ne derece inkişaf edecektir, bunu şimdiden söylemek kehanetinde bulunamam, ancak her gün sağlam bir adımla ilerliyor, kuvvetleniyor."²⁰

Türkiye ile Yunanistan arasında imzalanacak olan antlaşma, birçok yabancı devletin ilgi odağı haline gelmiştir. Bu yüzden Ankara Palas'ta Yunanistan

¹⁸ Cumhuriyet, 12 Eylül 1933, s. 5; Hakimiyeti Milliye, 12 Eylül 1933, s. 3.

¹⁹ Milliyet, 12 Eylül 1933, s. 5; Hakimiyeti Milliye, 12 Eylül 1933, s. 3; Cumhuriyet, 11 Eylül 1933, s. 5.

²⁰ Hakimiyeti Milliye, 13 Eylül 1933, s. 1.

Başbakanı onuruna verilen bu yemek sırasında, Dışişleri Bakanı Tevfik Rüştü (Aras)Bey ile İngiltere Büyükelçisi arasında uzun bir görüşme gerçekleştirilmiştir. Ayrıca Tevfik Rüştü Bey Bulgaristan ve Yugoslavya büyükelçileri ile de görüşme imkânı bulmuştur.²¹

Başbakan Panagis Tsaldaris ve beraberindeki Yunan heyeti, Ankara’da buldukları süre zarfında, Türk yetkililerle çeşitli görüşmeler yapmışlardır. Bu görüşmelerin en önemlisi 12 Eylül’de gerçekleştirilmiştir. Çankaya Köşkü’nde gerçekleştirilen ve ana gündemi imzalanacak dostluk antlaşması olan bu görüşmeye her iki devletin başbakanı, dışişleri bakanı ve büyükelçisi katılmıştır.²²

Ertesi gün Türkiye’nin Atina Büyükelçisi Enis (Akaygen)Bey, Gazi Çiftliği’nde bulunan Marmara Köşkü’nde Yunanistan Başbakanı onuruna bir öğlen yemeği vermiştir.²³ Bu yemeği, Ankara Halkevi’nde saat 16.30’da Cumhuriyet Halk Fırkası Kâtibi Umumîsi Kütahya Milletvekili Recep (Peker)Bey tarafından verilen bir kokteyl takip etmiştir.²⁴ Bu kokteylden sonra İsmet Paşa ve Panagis Tsaldaris, Cumhurbaşkanlığı Filarmoni Orkestrası tarafından verilen konsere katılmayarak, Ankara Halkevi’ndeki toplantı salonuna geçmişlerdir. Burada, Türk ve Yunan heyetlerinin katılımıyla geniş katılımlı bir toplantı gerçekleştirilmiştir. Bu toplantı saat 17.30’dan 21.00’e kadar sürmüştür. Toplantı sonrası yapılan açıklamada iki devlet arasındaki antlaşmanın 14 Eylül’de imzalanacağı belirtilmiştir.²⁵

14 Eylül’de, Dışişleri Bakanlığı Kütüphane Salonu’nda, öğlen saat 13.00’te Türkiye ile Yunanistan arasında “*Samimî Anlaşma Misakı*” imzalanmıştır.²⁶ Bu antlaşma ile iki komşu devlet, ortak sınırlarını karşılıklı olarak güvence altına alma, uluslararası alanda kendilerini ilgilendiren her konuda önceden anlaşma, temsil durumu sınırlandırılmış bütün uluslararası toplantılarda birbirlerini karşılıklı olarak temsil etme kararı almışlardır.²⁷

“*Samimî Anlaşma Misakı*”nın imzalanmasının ardından, mühürleme kısmına geçilmiştir. Bu sırada Yunanistan Dışişleri Bakanı D. Maximos parmağında bulunan yüzüğü çıkarıp İsmet Paşa’ya uzatarak: “*Ekselans, bizim mührümüz yanımızda mı bilmem, fakat böyle bir mühür var. Yüzüğün taşının üzerinde F. F. harfleri kazılı. Bunlar ‘dostluk ve yine dostluk’ manasına gelen ‘Filiya, Filiya’*

²¹ *Milliyet*, 13 Eylül 1933, s. 1.

²² *Milliyet*, 13 Eylül 1933, s. 1; *Hakimiyeti Milliye*, 13 Eylül 1933, s. 1.

²³ *BCA*, Fon Kodu: 30. 10, Yer No: 255. 717. 3; *Hakimiyeti Milliye*, 14 Eylül 1933, s. 1.

²⁴ *BCA*, Fon Kodu: 30. 10, Yer No: 255. 717. 3; *Cumhuriyet*, 14 Eylül 1933, s. 5.

²⁵ *Milliyet*, 14 Eylül 1933, s. 1.

²⁶ *Hakimiyeti Milliye*, 15 Eylül 1933, s. 1; *Milliyet*, 15 Eylül 1933, s. 5; *Cumhuriyet*, 15 Eylül 1933, s. 1; Samimî Anlaşma Misakı hakkında geniş bilgi için bkz., *Türkiye ile Yunanistan Arasında Samimî Anlaşma Misakı / Pacte d’Entente Cordiale Entre La Turquie et la Grèce*, Türkiye Cumhuriyeti Hariciye Vekâleti Protokol Umum Müdürlüğü, Ankara 1933; Hulusi Kılıç, *Türkiye ile Yunanistan Arasında İmzalanmış İkili Anlaşmalar, Önemli Belgeler ve Bildiriler (Bugünkü Türkçe ile Tam Metinleri)*, Dışişleri Bakanlığı Yunanistan Dairesi Başkanlığı Yayını, Ankara 1992, s. 79–80; Mehmet Gönlübol, Cem Sar, *Atatürk ve Türkiye’nin Dış Politikası (1919–1938)*, Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara 1997, s. 102; Vamık D. Volkan, Norman Itzkowitz, *Türkler ve Yunanlılar / Çatışan Komşular*, (çev.: Banu Büyükkal), Bağlam Yayınları, İstanbul 2002, s. 156; Dilek Barlas, “Atatürk Döneminde Türkiye’nin Balkan Politikası”, *Üçüncü Uluslararası Atatürk Sempozyumu*, (3–6 Ekim 1995, Gazi Mağusa–Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti), Atatürk Araştırma Merkezi Yayını, c. II, Ankara 1998, s. 836–837.

²⁷ Aptülahat Akşin, *Atatürk’ün Dış Politika İlkeleri ve Diplomasisi*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 1991, s. 256; Fahir Armaoğlu, *20.Yüzyıl Siyasi Tarihi*, c. I-II, Alkim Yayınevi, Genişletilmiş 13.bs., İstanbul Yayın Tarihi Yok, s. 338; İsmail Soysal, *Türkiye’nin Siyasal Anlaşmaları*, I. Cilt (1920–1945), Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 2000, s. 441–444

kelimelerinin ilk harfleridir." demiştir. D. Maximos'un bu sözleri imza töreninin neşesini artırmıştır.²⁸ D. Maximos, antlaşma ile ilgili olarak gazetecilere yaptığı açıklamada ise, akdedilen itilafın dünya diplomasi tarihinde emsalsiz bir vesika olduğunu belirtmiştir.²⁹

Bu arada her iki devletin üst düzey yöneticileri arasında, "Samimî Anlaşma Misakı" imzalanmasından dolayı kutlama telgrafı teatisi de yaşanmıştır.³⁰

İmza töreninden sonra Panagis Tsaldaris onuruna; Ankara Vali ve Belediye Başkanı Nevzat (Tandoğan)Bey, Şehir Lokantası'nda öğlen,³¹ Dışişleri Bakanı Tevfik Rüştü Bey ise Anadolu Kulübü'nde akşam yemeği vermiştir.³²

15 Eylül sabahı Yunanistan Başbakanı, Ankara'da Türkiye Büyük Millet Meclisi, Ziraat Enstitüsü, Çubuk Barajı gibi bazı kurum, kuruluş ve işletmeleri gezerek incelemelerde bulunmuş; yetkililerden bilgi almıştır.³³ Bu gezi ve incelemelerden sonra Muhtelit(Karma) Mübadele Komisyonu Türk Heyeti Başkanı ve Madrid Elçisi Şevki Bey tarafından Panagis Tsaldaris onuruna saat 13.30'da Ankara Palas'ta bir öğlen yemeği verilmiştir.³⁴ Başbakan İsmet Paşa, oldukça samimi bir ortamda yenilen bu yemeğin ardından, Yunan gazetecilerin Türk-Yunan dostluğu ile ilgili sordukları sorulara: "Görüyorsunuz ki çok samimî bir dostluk havası içindeyiz."³⁵ şeklinde cevap vermiştir.

Türk ve Yunan heyetleri arasında, bu samimi ortamda yapılan görüşmelerden sonra, Türkiye ile Yunanistan arasındaki ekonomik ilişkileri geliştirmek amacıyla karma bir komisyonun kurulmasına karar verilmiştir. Alınan bu karar doğrultusunda 15 Eylül'de resmi bir tebliğ de yayımlanmıştır.³⁶

²⁸ *Hakimiyeti Milliye*, 15 Eylül 1933, s. 1.

²⁹ *Vakit*, 16 Eylül 1933, s. 2; *Milliyet*, 15 Eylül 1933, s. 5.

³⁰ Türk ve Yunan devlet adamlarının birbirlerine gönderdikleri kutlama telgrafları ile ilgili olarak bkz., *Atatürk'ün Tamim, Telgraf ve Beyannameleri*, Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Yayınları, c. IV, Ankara 1964, s. 559-560; *Hakimiyeti Milliye*, 16 Eylül 1933, s. 1,4; *Milliyet*, 15 Eylül 1933, s. 5; *Cumhuriyet*, 16 Eylül 1933, s. 3; *Vakit*, 16 Eylül 1933, s. 2.

³¹ BCA, Fon Kodu: 30. 10, Yer No: 255. 717. 3.

³² *Milliyet*, 15 Eylül 1933, s. 5.

³³ *Hakimiyeti Milliye*, 16 Eylül 1933, s. 3. Bu arada Panagis Tsaldaris'in eşi, Hilali Ahmer(Kızılay) Cemiyeti'ne yapılan ziyaret sırasında bin liralık bir bağışta da bulunmuştur. *Bkz.*, *Vakit*, 16 Eylül 1933, s. 2; *Cumhuriyet*, 18 Eylül, s. 1.

³⁴ *Cumhuriyet*, 16 Eylül 1933, s. 1, 3; *Hakimiyeti Milliye*, 16 Eylül 1933, s. 3; *Milliyet*, 15 Eylül 1933, s. 5.

³⁵ *Cumhuriyet*, 16 Eylül 1933, s. 3.

³⁶ Bu resmi tebliğ: "Yunan Başvekili P. Tsaldaris, Hariciye Nazırı D. Maximos ve Milli İktisat Nazırı G. Pasmazoglou Hazeratı Ankara'da ikametleri esnasında Başvekil İsmet Paşa, Hariciye Vekili Tevfik Rüştü ve İktisat Vekili Celâl Beyefendiler Hazeratı ile müteaddit mülâkatlarda bulunmuşlardır. Yunanistan'ın Ankara ve Türkiye'nin Atina sefirlerinin de iştirak etmiş oldukları bu mülâkatlarda Yunanistan ile Türkiye'yi âlakadar eden siyasi meseleler bir kere daha ve tamamıyla dostane bir hava içerisinde tetkik edilmiş ve her iki taraf bütün bu meselelerde iki memleket hükümetleri arasında tam bir noktai nazar mutabakatı bulunduğunu müşahede etmiştir. Türkiye ile Yunanistan arasında ticarî mübadeleleri canlandırmağa karar vermiş olan ve bundan başka iki memleketin müteakibilen ecnebi memleketlerle olan münasebetlerinde sarf etmekte oldukları iktisadî gayretleri hemahenk kılmak arzusunda bulunan Elen ve Türk devlet adamları muhtelit bir komisyon teşkil etmeğe karar vermişlerdir. Bu komisyon hemen Ankara'da toplanacak ve vazifesi matlup gayeleri elde etmek çare ve vasıtalarını araştırmak olacaktır. Komisyon mesaisi Türkiye ile Yunanistan arasında yeni ve geniş bir iktisadî itilâfnameye esas teşkil edecek kadar ilerlediği zaman -ki bu neticenin teşrini saniye kadar elde edilmesi ümit ediliyor- Yunan millî iktisat nazırı Türk refiki ile temasta bulunmak üzere tekrar Ankara'ya gelecektir. Yunanistan ve Türkiye mümessilleri Türk-Yunan hakem mahkemesine ve Muhtelit Mübadele Komisyonu'na tevdi edilmiş olan işlerin kat'i surette tasfiyesi anının hülül etmiş olduğuna kani bulunmaktadırlar. Bunun için heyeti murahasalarını mümkün olduğu süratle hükümetlerine bir itilâfname projesi tevdi etmeğe memur

15 Eylül'de Ankara programını tamamlayan Yunan heyeti, yanlarında Başbakan İsmet Paşa ve Dışişleri Bakanı Tevfik Rüşdü Bey olduğu halde, tren istasyonuna gitmek üzere Ankara Palas'tan ayrılmıştır.³⁷ Panagis Tsaldaris'i uğurlamak için, Ankara Palas'tan tren istasyonuna kadar uzanan cadde ve istasyon binası kalabalık bir halk topluluğu tarafından doldurulmuştur. Başbakan İsmet Paşa ve beraberindeki bakanlar Yunan heyetini uğurlamak için Ankara Tren İstasyonu'nda hazır bulunmuşlardır.³⁸ Yunan heyeti, burada düzenlenen resmi törenin sonra, saat 17.00'de Başbakan İsmet Paşa'ya ait özel bir tren ile İstanbul'a hareket etmiştir.³⁹

Yunanistan Başbakanı Panagis Tsaldaris, Ankara'dan ayrılmadan önce Anadolu Ajansı aracılığı ile bir açıklama yayımlamıştır. Yunanistan Başbakanı bu açıklamasında şu ifadeleri kullanmıştır: *"Ankara'dan ayrıldığımız şu sırada gerek dost milletin zimamdarları ve gerek hükümet merkezinin münevverler ahalisi tarafından bütün ikametimiz esnasında mazhar olduğumuz samimî misafirperverlik ve hararetili tezahürattan dolayı en derin teşekkürlerimi bildirmek isterim. Bu güzel şehirdeki ikametimizden hem zeval bulmaz bir hatıra, hem de hükümet merkezi halkı tarafından gösterilen dostane kabul nişanelerinin Türk milletinin Yunanistan'a karşı hissetmekte olduğu derin müveddet ve sağlam muhabbetin bir delili olduğu kanaatini götürüyoruz."*⁴⁰

Yunan heyeti, 16 Eylül sabahı saat 09.10'da, İstanbul Haydarpaşa Tren İstasyonu'nda binlerce kişiden oluşan coşkulu bir kalabalık tarafından karşılanmıştır.⁴¹ Heyet, burada düzenlenen resmi karşılama töreninin ardından Perapalas Oteli'ne geçmiştir.⁴²

Panagis Tsaldaris, Perapalas Oteli'nde bir süre dinlendikten sonra, Vali

etmişlerdir." şeklindedir. Bkz., *Hakimiyeti Milliye*, 16 Eylül 1933, s. 1, 4; *Cumhuriyet*, 16 Eylül 1933, s. 1.

³⁷ *Cumhuriyet*, 16 Eylül 1933, s. 3.

³⁸ *Vakit*, 16 Eylül 1933, s. 1; *Milliyet*, 16 Eylül 1933, s. 1.

³⁹ *Hakimiyeti Milliye*, 16 Eylül 1933, s. 3; Yunanistan Başbakanı Panagis Tsaldaris'in Ankara programı, Samimi Anlaşma Misakı ile ilgili müzakerelerden dolayı, bir gün uzamıştır. Bkz., *BCA*, Fon Kodu: 30. 10, Yer No: 255. 717. 3.

⁴⁰ *Vakit*, 16 Eylül 1933, s. 1; *Hakimiyeti Milliye*, 16 Eylül 1933, s. 1.

⁴¹ *Cumhuriyet*, 17 Eylül 1933, s. 1.

⁴² *Vakit*, 17 Eylül 1933, s. 1. Yunanistan Başbakanı Panagis Tsaldaris, Perapalas Oteli'nde gazetecilere şu açıklamayı yapmıştır: *"Ankara'da ümidimizin fevkinde bir samimiyet ve hüsnü kabul gördük. Bunu hiç unutmayacağız. Maamafih şunu da ilâve etmek isterim ki bizi yalnız Ankara değil, Türkiye'ye ayak bastığımız dakikadan beri büyük bir samimiyet karşıladı. Türk hükümet ricali ile Ankara'da vaki olan temaslarımızdan iki hükümetin ve iki memleket halkının biri birine karşı esasen mevcut olan müteakabil dostluk hislerinin çok fazla kuvvetli olduğunu anladık. Türkiye ile Yunanistan şimdi azami derecede dostluğa istinat eden bir mukavele akdetmiş bulunuyorlar. Bu esasen mevcut olan dostluğumuzu bir kat daha arttıracaktır. Ben bütün bunları tabii karşılıyorum. Çünkü bu iki memleket diğer komşularına ibret dersi teşkil edecek şekilde bundan birkaç sene evvel anlaşmışlardı. Şimdi bu dostluk daha iyi olamayacak bir dereceye vasil oldu. Esasen Türk ve Yunan milletlerinin hüsnü niyetinden bu beklenirdi. Bundan başka Türkiye ile Yunanistan iktisadî sahadaki münasebetlerini ve haricen olan temaslarını inkişaf ettirmek üzere de birbirleriyle mükemmel bir şekilde anlamış bulunuyorlar. Başvekilimiz İsmet Paşa bugünlerde Sofya'ya giderek Türk-Bulgar dostluğunun da takviyesi için Bulgar hükümet ricali ile temaslarda bulunacaktır. Yunanistan ile Bulgaristan arasında bazı ehemmiyetsiz noktai nazar farkları vardır. İsmet Paşa hazretleri Bulgaristan ile Yunanistan arasında da bir dostluk misakı akdi için çalışmayı arzu ediyor. Yunanistan bütün komşularıyla dost geçinmeyi gaye edinmiştir. Türkiye ve Yunanistan sulha doğru koşuyor. Bizimle beraber gelenlerle anlaşmak gayet kolaydır."* Bkz., *Milliyet*, 17 Eylül 1933, s. 5; *Cumhuriyet*, 17 Eylül 1933, s. 4; *Hakimiyeti Milliye*, 17 Eylül 1933, s. 1,3.

Muhittin (Üstündağ)Bey'i makamında ziyaret etmiş; Taksim'de bulunan Cumhuriyet Abidesi'ne kırmızı ve beyaz çiçeklerden oluşan bir çelenk koymuştur. Daha sonra, Dolmabahçe Sarayı'na giderek buranın özel defterini imzalamıştır.⁴³

Yunanistan Başbakanı'nın İstanbul gezisi, daha önce hazırlanan program dâhilinde,⁴⁴ Fener Patrikhanesi ziyareti ile devam etmiştir.⁴⁵ Panagis Tsaldaris, Fener Patrikhanesi'ni ziyareti sırasında metropolitler tarafından karşılanmış; daha sonra Sen Sinod Meclisi üyeleri ve Patrik II. Fotios'un bulunduğu tören salonuna götürülmüştür.⁴⁶ Burada Fener Patriği II. Fotios, Başbakan Panagis Tsaldaris'e hitaben bir konuşma yapmıştır. II. Fotios bu konuşmasında: "Ankara'da hükümetimiz ile imza ettiğiniz muahededen ve vatanımızla Yunanistan arasındaki dostluğu bir kat daha takviye için vaki olan mesainiz ve büyük şefimiz Gazi Mustafa Kemal Hazretleri'yle vuku bulan mülakatlarınızdan dolayı çok memnun oldum. Sizi bu Ortodoks müessesesinde kabul etmekle çok bahtiyarız. Ortodoks bir hükümetin reisi sıfatıyla sizi, sadık Yunan milletine takdislerimi tebliğe memur ediyorum."⁴⁷ demiştir.

Panagis Tsaldaris ise burada yaptığı konuşmada: "Yunan milleti, dinî an'anelere öteden beri sadıktır. Ankara'da imza ettiğimiz muahede, sulhun takarrüründe büyük bir tesiri görülecek olan mühim bir eserdir."⁴⁸ ifadelerini kullanmıştır.

Bu konuşmaların ardından Fener Patriği II. Fotios, Başbakan Panagis Tsaldaris'i takdis etmiştir.⁴⁹ Takdis töreni bittikten sonra Yunanistan Başbakanı, patrikhane binası ve patrikhane kilisesini ziyaret etmiştir.⁵⁰

Aynı günün akşamı İstanbul Valisi Muhittin Bey, Panagis Tsaldaris onuruna saat 17.00'de Beylerbeyi Sarayı'nda bir kokteyl vermiştir.⁵¹ Bu kokteylin ardından Panagis Tsaldaris, Yunanistan'ın İstanbul Konsolosluğu'na geçmiş; burada Türkiye'de yaşayan Yunan vatandaşlarının temsilcilerinden oluşan bir heyeti kabul etmiştir.⁵²

Panagis Tsaldaris, Yalova kaplıcalarını ziyaret etmek amacıyla 17 Eylül sabahı saat 09.30'da Gazi Mustafa Kemal tarafından kendilerine tahsis edilen Ertuğrul Yatı ile İstanbul'dan Yalova'ya doğru hareket etmiştir.⁵³ Yunanistan Başbakanı, bu yolculuk sırasında Ertuğrul Yatı'nda bulunan Türk gazetecilerine, eliyle İstanbul'u göstererek şunları söylemiştir:

⁴³ *Cumhuriyet*, 17 Eylül 1933, s. 4; *Vakit*, 17 Eylül 1933, s. 1; *Milliyet*, 17 Eylül 1933, s. 1, 5.

⁴⁴ İstanbul'da Rumca yayımlanan *Dimokratiya Gazetesi*, 18.8.1933 tarihli nüshasında, Yunanistan Başbakanı P. Tsaldaris'in Türkiye ziyareti ile ilgili bir haber yayımlamıştır. *Dimokratiya Gazetesi*'nde yayımlanan bu haberde P. Tsaldaris'in: "Fener Patrikhanesi'ni ziyaret edeceğim. Türk hükümeti Cibali Kilisesi'ni Patrikhane'ye tevdi etmek sureti ile Yunanistan'a karşı en iyi arzularda bulunduğunu ispat etmiştir." şeklindeki sözlerine yer vermiştir. Bkz. *BCA*, Fon Kodu: 30. 10, Yer No: 109. 728. 8.

⁴⁵ *Milliyet*, 17 Eylül 1933, s. 1, 5; *Vakit*, 17 Eylül 1933, s. 9.

⁴⁶ *Vakit*, 17 Eylül 1933, s. 9.

⁴⁷ *Cumhuriyet*, 18 Eylül 1933, s. 4; *Milliyet*, 17 Eylül 1933, s. 5.

⁴⁸ *Milliyet*, 17 Eylül 1933, s. 5.

⁴⁹ *Hakimiyeti Milliye*, 18 Eylül 1933, s. 1.

⁵⁰ *Milliyet*, 17 Eylül 1933, s. 5.

⁵¹ *Cumhuriyet*, 17 Eylül 1933, s. 4; *Vakit*, 17 Eylül 1933, s. 9.

⁵² *Vakit*, 17 Eylül 1933, s. 9; *Milliyet*, 17 Eylül 1933, s. 5.

⁵³ *Milliyet*, 18 Eylül 1933, s. 1; *Vakit*, 17 Eylül 1933, s. 9; *Cumhuriyet*, 17 Eylül 1933, s. 1, 4. Yunanistan Başbakanı P. Tsaldaris'in Yalova gezisine Yunanistan Dışişleri Bakanı D. Maximos ve İktisat Bakanı G. Pasmazoglou katılmamışlardır. Bu bakanlar İstanbul'da düzenlenen bütün konferansına katılmışlardır. Bkz., *Hakimiyeti Milliye*, 18 Eylül 1933, s. 1.

*“Ne güzel memleket, Ne güzel manzara! Dost ve güzel Türkiye’yi ziyaretimden o kadar çok memnunum ki bu hislerimi sizlere tarif edecek kelime bulmakta müşkülât çekiyorum. Mümkün olsaydı da keşke biraz daha kalabilseydim.”*⁵⁴

Panagis Tsaldaris’i taşıyan Ertuğrul Yatı, öğlene doğru Yalova’ya varmıştır; fakat şiddetli rüzgâr ve fırtına sebebiyle, Yalova İskelesi’ne yanaşamamıştır.⁵⁵ Bu yüzden Panagis Tsaldaris Yalova ziyaretini gerçekleştirilmeden İstanbul’a geri dönmüştür.⁵⁶

Panagis Tsaldaris, İstanbul’da Perapalas Oteli’ne bir süre dinlendikten sonra, İstanbul’daki Yunan Konsolosluğu’nda yapılan resmî kabulde hazır bulunmuştur. Bu resmî kabulün ardından, Yunanistan’a gitmek üzere konsolosluktan ayrılarak Tophane Rıhtımı’na geçmiştir. Burada Yunanistan Dışişleri Bakanı D. Maximos, Türk ve Yunan gazetecilerin soruları üzerine, Türkiye seyahati ile ilgili şu değerlendirmeyi yapmıştır:

*“Hiç unutulmayacak bir seyahat, hiç unutulmayacak bir samimiyet ve hüsni kabul. Dostluk ve samimiyet bu kadar olur. Artık söylenecek bir söz kalmadı. Dostuz, dostuz ve daima dost kalacağız. Türk-Yunan mukareneti dostlukların en sağlam, en ziyade hakikate istinat edenidir.”*⁵⁷

Panagis Tsaldaris, saat 18.00’de, vilâyet erkânı tarafından, Türk ve Yunan bayrakları ile donatılmış Tophane Rıhtımı’ndan resmi törenle Yunanistan’a uğurlanmıştır.⁵⁸ Bu törene kalabalık bir halk topluluğu da katılmıştır.⁵⁹

Yunanistan Başbakanı Panagis Tsaldaris ve beraberindeki heyet, Tophane Rıhtımı’ndan bir motorla ayrıldıktan sonra, Yunanistan’a hareket etmek üzere kendilerini bekleyen Helli Kruvazörü’ne geçmişlerdir. Bu kruvazöre, Türk karasularından ayrılana kadar yirmi uçaktan oluşan bir Türk hava filosu da eşlik etmiştir.⁶⁰

Sonuç

Yunanistan Başbakanı Panagis Tsaldaris ve beraberindeki heyetin Türkiye’ye yapmış olduğu bu ziyaret Türk-Yunan ilişkilerinin seyri ve geleceği açısından çok önemli bir yere sahiptir. Bu ziyaret, iki devletin üst düzey yöneticileri arasında güven ortamı oluşmasını sağlamıştır. Bu güven ortamı, Türk-Yunan ilişkilerinin gelişmesine büyük katkı sağlamıştır. Ayrıca bu ziyaret sırasında, her iki devletin yöneticileri, yaptıkları açıklamalar ile dostluk ve işbirliği konusunda samimi olduklarını göstermişlerdir. Daha sonra bu durum, Türkiye ve Yunanistan arasında yıllarca sürüncemede kalmış birçok sorunun çözümünde etkili olmuştur.

Bu ziyaret sırasında, Türk devlet adamları, Panagis Tsaldaris ve beraberindeki heyet ile yakından ilgilenmişlerdir. Nitekim Ankara ziyareti boyunca, Başbakan İsmet Paşa ve Dışişleri Bakanı Tefik Rüştü Bey, Yunan heyeti ile sürekli beraber olmuşlardır. Yunan heyetine gösterilen bu ilgi, sadece devlet adamları ile sınırlı kalmamıştır. Ayrıca Yunan heyetine, gerek İstanbul gerekse Ankara ziyaretleri sırasında, Türk halkı tarafından da büyük bir ilgi gösterilmiştir. Bu ilgi, Türk

⁵⁴Cumhuriyet, 18 Eylül 1933, s. 4.

⁵⁵Hakimiyeti Milliye, 18 Eylül 1933, s. 1; Cumhuriyet, 17 Eylül 1933, s. 4.

⁵⁶Milliyet, 18 Eylül 1933, s. 1.

⁵⁷Milliyet, 18 Eylül 1933, s. 1; Cumhuriyet, 17 Eylül 1933, s. 4.

⁵⁸Cumhuriyet, 17 Eylül 1933, s. 4; Vakıf, 17 Eylül 1933, s. 6.

⁵⁹Hakimiyeti Milliye, 18 Eylül 1933, s. 1.

⁶⁰Vakıf, 17 Eylül 1933, s. 6.

halkının Türkiye ile Yunanistan arasında yaşanan dostluk ve işbirliği sürecinden duyduğu memnuniyetin de önemli bir göstergesidir.

Panagis Tsaldaris'in Türkiye'yi ziyareti sırasında imzalanan Samimî Anlaşma Misakı, Türkiye ve Yunanistan'ı iki müttefik devlet haline getirmiştir. Bu antlaşma ile Türkiye ve Yunanistan, Bulgaristan'ın Balkanlar'da takip ettiği revizyonist politikaya karşı, ortak sınırlarını karşılıklı olarak güvence altına almışlardır.

Kaynakça

I. Arşiv

Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi (BCA)

II. Gazeteler

Cumhuriyet

Hakimiyeti Milliye

Milliyet

Vakit

III. Araştırma ve İnceleme Eserler

AKŞİN, Aptülahat, *Atatürk'ün Dış Politika İlkeleri ve Diplomasisi*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 1991.

ARAS, Tefik Rüştü, *Atatürk'ün Dış Politikası*, Kaynak Yayınları, İstanbul 2003.

ARMAOĞLU, Fahir, *20.Yüzyıl Siyasi Tarihi*, c.I-II, Alkım Yayınevi, Genişletilmiş 13.bs., İstanbul Yayımlı Tarihi Yok.

Atatürk'ün Tamim, Telgraf ve Beyannameleri, Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Yayınları, c. IV, Ankara 1964.

BARLAS, Dilek, "Atatürk Döneminde Türkiye'nin Balkan Politikası", *Üçüncü Uluslararası Atatürk Sempozyumu*, (3-6 Ekim 1995, Gazi Mağusa-Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti), Atatürk Araştırma Merkezi Yayını, c. II, Ankara 1998, s. 833-838.

CASTELLAN, Georges, *Balkanların Tarihi*, (çev.: Ayşegül Yaraman-Başbuğu), Milliyet Yayınları, İstanbul 1993.

CLOGG, Richard, *Modern Yunanistan Tarihi*, (çev.: Dilek Şendil), İletişim Yayınları, İstanbul 1997.

DEMİRÖZÜ, Damla, *Savaştan Barışa Giden Yol/ Atatürk-Venizelos Dönemi Türkiye-Yunanistan İlişkileri*, İletişim Yayınları, İstanbul 2007.

FIRAT, Melek, "Yunanistan'la İlişkiler", *Türk Dış Politikası*, (ed.: Baskın Oran), c. I, İletişim Yayınları, 9. bs., İstanbul 2004, s. 325-356.

GÖNLÜBOL, Mehmet, Sar, Cem, *Atatürk ve Türkiye'nin Dış Politikası (1919-1938)*, Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara 1997.

GÜREL, Şükrü S., *Tarihsel Boyut İçinde Türk Yunan İlişkileri (1821-1923)*, Ümit Yayıncılık, Ankara 1993.

HATİPOĞLU, M. Murat, *Yakın Tarihte Türkiye ve Yunanistan 1923-1954*, Ankara 1997.

İNÖNÜ, İsmet, *Hatıralar*, (yayıma hazırlayan: Sabahattin Selek), Bilgi Yayınevi, 2.bs., Ankara 2006.

KILIÇ, Hulisi, *Türkiye ile Yunanistan Arasında İmzalanan İkili Anlaşmalar, Önemli Belgeler ve Bildiriler (Bugünkü Türkçe ile Tam Metinleri)*, Dışişleri Bakanlığı Yunanistan Dairesi Başkanlığı Yayını, Ankara 1992.

- KOCATÜRK, Utkan, *Atatürk ve Türk Devrimi Kronolojisi 1918–1938*, Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Yayınları, Ankara 1973.
- SOYSAL, İsmail, *Türkiye'nin Siyasal Andlaşmaları*, c. I, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 2000.
- SÖZER, Vural, *Atatürklü Günler*, Barajans Yayınları, İstanbul 1998.
- SVORONOS, Nikos, *Çağdaş Hellen Tarihine Bakış*, (çev.: Panayot Abacı), Belge Yayınları, İstanbul 1988.
- TULÇA, Enis, *Atatürk, Venizelos ve Bir Diplomat Enis Bey*, Simurg Yayınları, İstanbul 2003.
- Türkiye ile Yunanistan Arasında Samimî Anlaşma Misakı/ Pacte d'Entente Cordiale Entre La Turquie et la Grèce*, Türkiye Cumhuriyeti Hariciye Vekâleti Protokol Umum Müdürlüğü, Ankara 1933.
- VOLKAN, Vamık D., Norman Itzkowitz, *Türkler ve Yunanlılar/ Çatışan Komşular*, (çev.: Banu Büyükkal), Bağlam Yayınları, İstanbul 2002.